

EESTI SAARTE KOGU

VORMSI ÜLDKOGU, 4.-5. JUULI 2010

Pühapäev, 4. juuli 2010

13:20 Rohuküla sadamast väljub parvlaev Vormsile

14:05 Festivali Juu Jääb kontsert Vormsi kirikus: Kadri Voorand trio

15:25 Ene Sarapuu juhitud ekskursioon mööda Vormsi saart: Hullo (surnuaed, teabetuba), Rälby, Sviby (muuseum).

17:15-18:15 Saabumine Rumpo Mäe tallu
(asjade mahapanek, majutumine)

18:30 ESK XX Üldkogu avamine, **Eesti Saarte Kogu aastakoosolek:**

1. Eestseisuse tegevusaruanne, majandusaasta aruande kinnitamine
2. Liikmemaksu suuruse kehtestamine
3. Põhikirja muutmise protsessi algatamine
4. Eestseisuse ja eestseisuse esimehe valimine
5. Järgmise üldkogu toimumispaik

20:15-..... Öhtusöök ja õhtune programm

Esmaspäev, 5. juuli 2010

9:00 Hommikusöök

10:10-13:50 Seminar ja töötodad: **Toimetuleku ja sotsiaalabi võimaluste parandamine**

Eesti väikesaartel

- Saarte noorte kärjad – noorte töötodad-mõttetalgud
- Avalike teenuste kättesaadavus saartel
- Vältimatu- ja arstiabi korraldus

13:50-15:00 Lõuna

15:00 Saartele suunatud programmid jm kohalikku elu edendavad toetusmeetmed

16:30 Kokkuvõtted, üldkogu lõpetamine

Parvlaev Sviby sadamast väljub kell 17:05

Osavõtjad:

Saarte volitatud esindajad:	
Abruka – saarevaht Rein Lember	Saaremaa – Villi Pihl
Hiiumaa – Reet Kokovkin	Suur-Pakri – Fred Söderberg
Kihnu – Ingvar Saare	Vahase – Arvi Prei
Manija – külavanem Arno Leas	Vormsi – Urmas Pau
Prangli – Carmen Ott	
Eestseisus ja kaastöönõukogu:	
Elle Puurmann, Aado Kesksaak, Laine Tarvis, Kai Võlli	
Saarte elanikud, esinejad ja külalised:	
Kadri Pulk – Kassari; Arvo Täll – Kihnu; Tiit Pilt – Manija; Gun Pella, Anna-Greta Söderberg, Nils Sjölund – Pakri ühing; Lembit Tammsaar, Tae Laurand, Einar Lallo, Cärol Ott – Prangli; Riima Koch, Jonne Berggren – Vormsi; Kadri Kullapere, Arvo Kullapere (Vilsandi, Keskkonnaamet); Uile Kärk-Remes (Rootsi vähemusrahvuse kultuurinõukogu), Tiia Palmaru, Riina Aasma, Kaia Eelma – Saaremaa; Liivi Kesksaak (Tallinn, Muhu); Pille Paalam (Tõstamaa vald), Jaan Kaur Kotsur – Hiiumaa; Mark Soosaar (Riigikogu), Siim-Valmar Kiisler (Regionaalminister), Riho Rahuoja (Sotsiaalministeeriumi asekancler), Eino Pedanik (Kultuuriministeerium); Kaie Masing, Anne Lindma – Siseministeerium; Priit Koppel, Tiina Loorand – EAS	

Pühapäev, 4. juuli 2010

Kell 14:05 Otse parvlaevalt sõidutatakse kõiki Vormsi Püha Olavi kirikusse, Kadri Voorand trio kontserdile (festivali Juu Jääb üritus). Kontserdile järgnes ekskursioon: giidiks oli Ene Sarapuu – jalutati Hullo vahel, surnuaias, toetati kohalikku kaubandust; veoautode lahtises kastis tehti väike tiir Vormsi idaosas, külastati talu-muuseumi Svibys.

Rumpo Mäe talus tõsteti kotid maha, jagati end tubadesse ning võeti enne tõist õhtupoolikut väike virgutuskohv.

Kell 18:30 *Eesti Saarte Kogu üldkogu*

Üldkogu kuulutab avatuks võõrustaja, eestseisuse liige **Elle Puurmann**. Kohalolevad saarte esindajad ning külalised tutvustavad ennast ning mis tehtud, mis teoksil.

Uile Kärk-Remes – 31. juulil toimub Rootsi päev Vormsil, kus üheks teemaks on planeeringud Eesti väikesaartel ning seadusandlus (tuuleenergeetika, VSS). Pakrilaste suurim mure/ohu-allikas on jätkuvalt võimalik tuumajaama ehitus ning sellega kaasnevad keskkonnoahud (Suur-Pakrilt müüdnud 70% Eesti Energiale, ehitamise ajaks rajatav tammtee takistab veevahetust Kurkse väinas ning Pakri lahes), "kaugus" Paldiski linnast, planeeringute menetlejast pikendab planeeringute menetlemise aegsid ning vajaminevate kooskõlastuste saamist, samuti on häiritud väikesaarte elanike huvidega arvestamine. On ka rõõmustavat, paar päeva tagasi taaspühitseti Väike-Pakri kabeli torn, kabelis on ristitud esimene laps (Jana Stahl poeg). Kadri Pulk Kassari Haridusseltsist andis edasi, et kahemastiline Martha lõpetas oma maailmareisi ning saabus kodusadamasse tagasi. Kodus tagasi on ka Sardiinias vabatahtlikuks käinud Kassari Haridusseltsi naised (programmi Grundtvig projekt „Islands meeting in Europe“, mille eesmärgiks oli juhtida tähelepanu kahe Euroopa saare Kassari ja

Sardiinia sarnasustele ja erinevustele). Arvo Täll on värske, neljandat päeva Kihnu saarevaht; Manija mees Arno Leas on elupõline rannakalur. Prangli saarel (L. Tammsaar) tegutseb aktiivselt Prangli Saarte Külaühing, hoolitsetakse saare heakorra eest. Taristutega on enam-vähem korras, paar aastat tagasi valmisid uued kaid, värske diiselelektrijaam tagab elektrivarustuse raskete ilmaolude ja mandriga ühenduse katkemisel. Vormsi rahva enda kirgi kütab plaanitav tuulepark, mis saarlaste arvates kaotab saare põhilised väärtused – vaikuse ja rahu ning puutumatu looduse.

Eesti Saarte Kogu üldkogu koosolek

Koosoleku juhataja Reet Kokovkin, lisaks kohal saarte ja kogukondade hääleõiguslikud esindajad (Arno Leas, Rein Lember, Carmen Ott, Urmas Pau, Villi Pihl, Arvi Prei, Ingvar Saare, Fred Söderberg) ning kaastöökogu liikmed ja külalised.

Päevakord:

1. Eestseisuse tegevusaruanne, majandusaasta aruande kinnitamine
2. Liikmemaksu suuruse kehtestamine
3. Põhikirja muutmise protsessi algatamine
4. Eestseisuse ja eestseisuse esimehe valimine
5. Järgmise üldkogu toimumispaik

Punkt 1

Majandusaasta aruande seletuskirja (vt lisa 1) tutvustas Kaia Eelma: ESK majandusaasta kestab aprillist märtsini, organisatsiooni põhitegevuse kulud on väikesed (aruandeperioodil 16 044 kr) ning tegevuse rahastamine peamiselt projektipõhine. Kohaliku omaalgatuse programmist finantseeritud projekti "ESK Muhu üldkogu" kulud olid 24 tuh kr, ESINi liikmemaks 16 tuh kr. Liikmemakse laekus aruandeaastal 4800 kr (Muhu ja Pihla vald). Majandusaasta aasta lõpuks oli ESK-l vahendeid 21,2 tuh kr, kohustused puudusid.

Eestseisuse tegevusaruanne, Reet Kokovkin – eestseisuse tegevuse põhirõhk oli suunatud tööle Väikesaarte komisjonis ning koostööle Riigikogu Saarte ühendusega. VSK koosolekuid oli kaks, VSK töös osalesid eestseisuse liikmed Tarmo Pikner ja Reet Kokovkin. ESK institutsionaalse võimekuse tõstmiseks esitati Vabähenduste fondi (AEF) projektitaotlus, mis toetamist sel korral ei leidnud.

ESK oli esindatud Euroopa Väikesaarte Võrgustiku (ESIN) 7.-9. septembril 2009 toimunud aastakoosolekul Elba saarel (Itaalia).

Üle on vaja vaadata ESK liikmelisus ning infovahetuse võimalused, eelkõige org.esk-listi toimimine, kõigi saarte esindajate kaasamine.

Cärol Ott: AEFist saavad rahastust väga vähesed, v-o peaks proovima teisi võimalusi.

Arvo Täll: Kindlasti peaks leidma võimalused sekretäri palkamiseks, et organisatsiooni elus hoida ning igapäevast tegevust korraldada.

Otsus (poolthääli 9): Kinnitada ESK 2009/2010 majandusaasta aruanne koos tegevusaruandega.

Punkt 2

Liikmemaksu on siiani tasunud omavalitsused või omavalitsuste liidud, mille koosseisu saarte kogukonnad kuuluvad. Saare maakonna puhul on Ruhnu, Muhu, Vahase tasunud eraldi, erandi moodustas aasta 2007, mil tasus liikmemaksu SOL.

Liikmemaksu arvestuslik suurus on olnud järgmine: suured saared 50 senti/in, väiksemad saared

1 kr/in, eriti väikse püsielanike arvuga 25 kr/in.

Otsus: Kehtestada ESK 2011.a liikmemaksu suurus järgnevalt

Hiiumaa 5000 kr, Saaremaa 15 000 kr, Abruca 1000 kr, Prangli 1500 kr, Kassari 300 kr, Kihnu 500 kr, Manija 250 kr, Pakrid 200 kr, Vahase 25 kr, Vormsi 1000 kr, Vilsandi 500 kr.

Üldkogul esindamata kogukondadele esitada liikmemaksu arve eelnevalt tasutud liikmemaksude suurus.

Punkt 3

ESK põhikirja järgi on ESK liikmeteks *saarlaskondi esindavad* füüsilised isikud, kohalikud omavalitsused ja nende liidud ning mittetulundusühingud. ESK liikmel on õigus olla valitud ESK juhtorganitesse. Hetkel on ESK-l 18 liiget, tegusa eestseisuse tagamiseks võiks valitavate isikute ring olla laiem, kaasates sinna kaastöönõukogu ja allorganisatsioonide liikmeid või muutes ESK põhikirja nii, et ESK liikmete arvu oleks võimalik suurendada.

Üle vaatamist nõuab saare esindaja mõiste, kas selleks saab automaatselt saarevanem? ESK töösse võiks kaasata ka ametnikke – saarevahte.

Kaastöönõukogu liige Maret Pank on esitanud kirjalikult põhikirja muudatuse ettepanekud, millega kõigil osalistel ei ole olnud võimalik eelnevalt tutvuda. Seepärast on mõistlik moodustada toimikond, kes esitatud muudatuseettepanekud läbi töötab, organiseerib nende arutelu listi vahendusel ning valmistab ette põhikirja muudatuste kinnitamise järgmisel üldkogul.

Otsus: Moodustada ESK põhikirja revisjonitoimikond koosseisus: Villi Pihl, Reet Kokovkin, Elle Puurmann, Maret Pank, Laine Tarvis, Rein Lember. Nõuandvad liikmed Riina Aasma, Kaia Eelma.

Punkt 4

Reet Kokovkin: Tarmo Pikner teatas k.a veebruari lõpus oma tagasiastumisest ESK esimehe kohalt seoses tööleasumisega välisriigis. Seepärast on vaja läbi viia erakorralised eestseisuse valimised. Kaks eestseisuse liiget on juhul, kui üldkogu nõus on, oma tegevust jätkama, ettepanekud tuleb esitada kolmanda liikmekandidaadi osas. Minu ettepanek on kinnitada kandidaadiks Villi Pihl.

Villi Pihl tutvustas üldkogule oma hariduslikku tausta (Audentes, Mereakadeemia) ja töist tegevust (töötamine Saarte turismiarenduskeskuses, projektide algatamine/elluviimine, Kärla vallavanem).

ESK eestseisuse liikmekandidaatide valimisnimekiri kinnitati järgmiselt: Reet Kokovkin, Villi Pihl, Elle Puurmann.

Hääletamisprotseduuri viis läbi ning hääletamistulemused tegi teatavaks häältelugemise komisjon koosseisus: Lembit Tammsaar (esimees), Riina Aasma, Uile Kärk-Remes.

Häältelugemiskomisjoni protokoll (vt lisa 2) kinnitati ühehäälselt.

Eestseisuse liikmeteks valiti Reet Kokovkin, Villi Pihl ja Elle Puurmann.

Poolthääli 9, vastuhääli ei ole, erapooletuid ei ole

Täiendavas voorus valiti eestseisuse esimees, valituks osutus Villi Pihl.

Punkt 5

2011. aastal toimuva XXI üldkogu toimumiskohana seati üles Aegna, Prangli, Saaremaa.

Otsus: Järgmine ESK üldkogu toimub Pranglil, 3.-4. juuli 2011.

Üldkogu lõpp 20:10

Reet Kokovkin
Juhataja

Kaia Eelma
Protokollija

Esmaspäev, 5. juuli 2010

Toimetuleku ja sotsiaalabi võimaluste parandamine Eesti väikesaartel

10:10 Uus eestseisuse esimees Villi Pihl avab Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa aasta seminari ning annab laulu- (Abruka valss Manija poistelt) ja sõnajärje noorte mõttetalgutest osavõtjatele, kes (Maaja Puurmann) tegid kokkuvõtte väikesaarte noorte ühistest probleemidest ja võimalikest lahendustest, mis aitaks noortel saartele jääda või neid sinna meelitada.

- 1) püsielanikkonna vananemine, noorte vähesus – väikesaarte asumis- ja elamistoetused (sünni-, arstiabi- ja eluasemetoetused); ühised saartevahelised noorteüritused; erisuunitlusega "seksikad" riigi- või erakoolid, nt kosmosekool.
- 2) elukallidus – määratleda püsielanik ning kasutada nn saarlase kiipi kaupade ja teenuste eest tasumisel (esmatähtsad kaubad saartel kallimad kui mujal), kindlustada igale perele kvaliteetne (24/7) interneti püsiühendus.
- 3) huvitegevuse võimalused – noortekeskus, kus olemas spordi-, muusika- jm –riistad ning kus käiks vastastikku kasulik suhtlus erinevate põlvkondade vahel. Regulaarselt korraldada massielamust pakkuvaid sündmusi, nt suuremaid spordivõistlusi. Selline tegevus aitaks saart "turundada" ning kompenseeriks lisakulusid, mis kallid piletihinna kõrval kaasnevad mandrile sõiduga (transport, majutus).
- 4) arstiabi kättesaamatus – meditsiinitöötaja või parameedikuga väljaõppega inimene ning arstisõiduk igale saarele, kaaluda "veekiirabi" võimalusi, perearsti tasustamisel rakendada õpetajatega sarnast koefitsientide süsteemi ning arstide leidmisel kasutada sarnast stardiraha nagu noore õpetaja puhul. Õppeasutustega koostöös korraldada medkursusi ning meeldivalt-kohustuslikke esmaabi koolitusi, mille lõpuks jagatakse igale perele esmaabipakk.
- 5) tööpuudus/ettevõtlus – folkloor ainsana turismi ei toida, mõelda tuleb atraktsioonide loomisele (naturaalmajanduse näidised, kohalik tooraine). Võiks lubada suunatud hankeid (ov ja riigi raha) kohalikele ettevõtjale. Toetada ettevõtjaid, kes (suveks) palkavad kohalikke noori, korraldada saartel töömalevaid. Võimalikud töökohtade loojad: tervisekeskus (vaikus ja rahu), loodusuuringute keskus, vanadekodu.
- 6) vähene noorte koostöö – reanimeerida Eesti Väikesaarte Noorteühendus ning muuta

noorte omavaheline suhtlus/infovahetus "harjumuseks"; tihendada saartevahelist liiklust – laev, mis teeb ringe saarte vahel.

- 7) tegevusetus/halvad harjumused – harida nii noori kui vanemaid, propageerida tervislikku eluviisi. Saarele (või saare jaoks) noorsootöö tugiisik.

Reet Kokovkin – noored on aru saanud, kuidas kogukond toimib ning et ühtne kogukond on jõud, mis võimaldab ise ennast aidata. Riik ei adu oma rolli elu säilitamisel ääremadel, ühe ametkondliku töökoha kaotamine toob kaasa vähemalt 4 inimese lahkumise saarelt.

Mark Soosaar – riigigümnaasium saarele on üks hea ja ambitsioonikas lahendus. Noortel on võimalik saare elu korraldamisel kaasa rääkida, saare üldkogul omavad hääleõigust kõik vähemalt 15-aastased väikesaare püsielanikud. Püsielanikuks saamisel tuleb ov-l teha muudatus rahvastikuregistris.

Laine Tarvis – Mis on aasta jooksul muutunud noorte ettevõtlust toetavate ettepanekute valguses? Mis on saanud käsitöölisele mõeldud maksusoodustusest (maksustavast tulust 45 000 kr mahaarvamine sarnaselt metsaomanikega), miks me ei ole oma eelmise üldkogu pöördumisele vastust saanud?

Siim-Valmar Kiisler – Kõige suurem muutus on toimunud transpordikorralduse osas: viiele väikesaarele laevade ehitamiseks on rahastusotsus olemas ning käivad otsingud operaatori leidmiseks.

Arstiabi koha pealt on perearstide leidmine hõredalt asustatud piirkondadesse üleriigiline probleem. On olemas koefitsiendid "rasketes" piirkondades töötamiseks, kuid saarte puhul pole need ilmselgelt proportsioonis. Erakorralise abi puhul on kiirabilaevast kiirem helikopter ning piirivalve on piisavalt abivalmis ja reageerib väljakutsetele võimalikult kiirelt.

Erinevaid toetusprogramme on, kuid paljude võimalused on kasutamata, nt hasartmängu-maksu väikesaarte investeringud (üks toetus kuni 0,5 milj kr, omafinantseering 15%) jäävad üle. Järelikult ei ole võimalusi saarte inimestele piisavalt tutvustatud, nõustamine peab paranema. EL toetusprogrammidest saab toetada maaelu arendamist: hajaasustuse vee-programm, elektriprogramm elektrita majapidamiste toetamiseks; järgmine samm võiks olla hajaasustuse internet (lairiba ehitamise projekt EstWin on juba käivitunud). Kaugtöö (ajakirjandus, arhitektid ja spetsialiseerumine on need, mis saartel ellu võimaldavad jääda. Spetsiifilise tugevuse väljaarendamine hoiab ja toob inimesi juurde. Töökohad on määrava tähtsusega, siin on kergeid lahendusi võimatu välja pakkuda.

Eraldi spordi toetamise programmi ei ole, järgmisel programmeerimisperioodil pean eraldi spordi rahastamist väga oluliseks, praegu on spordiobjektid prioriteetsuselt ühed viimased. Spordiobjektide ning noorte sporditegevuse toetamine on väga oluline tervislikke eluviise, vaba aja veetmist ning ühistegevust(-üritusi) soodustav tegur.

R.Kokovkin – olen rääkinud väikesaarte komisjonis, et väikesaartel võiks töökindel internet olla püsielanikele tasuta. Kas teenuse/infrastruktuurina tuleb kõne alla selle lisamine PVS-i, sest see on suur hoob inimeste toomiseks saarele.

S.Kiisler – see on konkreetne ettepanek, mis ei tekita suurt koormust ka riigieelarvele.

Rein Lember – Kuidas toimub operaatorite valik uutele riigi poolt tellitavatele laevadele? Meil on endal olemas vastava väljaõppega ning tahtmisega mehed, aga operaatorite riigihankel nad (kohalik MTÜ) vaevalt konkureerida suudavad. Sellega lähevad jälle kaotsi kohalikud töökohad ning keerukam on ka suhtlemine konkreetsete korralduslike üksikasjade lahendamisel.

S.Kiisler – pole selle peale veel mõelnud. Piirissaare laeva (esimene analoogne juhtum) opereerib Kihnu Veeteed, kes on liinile toonud oskusteavet, aga kas nad on ka tööd andnud kohalikele, ei oska öelda. Erinevuste rakendamine (kohalike eelistamine) riigihankeseaduses on väga keeruline. Kuid kohalike elanikega tuleb kindlasti enne laevade tellimist läbi arutada ning kokku leppida konkreetse liinile tellitava laeva spetsifikatsioon (vajadused).

Aado Keskaik suunab diskussiooni peateemale – *toimetulek ning sotsiaalabi* ja annab sõna Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse, -hoolekande ja perepoliitika eest vastutavale asekanclerile Riho Rahuojale.

Riho Rahuoja – sissejuhatuseks kommenteeriksin noorte häid ettepanekuid. Lihtne on teostada väikesaarte elanike esmaabikoolitust ning esmaabipakkidega varustamine (maksumus max 200 tuh kr) on vaid kättevõtmise küsimus. Perearstisüsteemis on olemas reg.poliitilised erisused – pearaha ning lubatust väiksem nimistu, kuid väikesaarte jaoks on sellest vähe. Arstikohta kõigile saartele vaja pole ning välja ei vea, piisaks õe haridusega inimesest. Noorel arstil on (väike)saarel alustada raske, sest oma kvalifikatsiooni säilitamiseks on vaja piisavalt "juhtumeid", nt isegi Hiiumaal on erialaarstidel oma oskuste säilitamine raske. Lahenduseks on meelitada saartele vanemaid (pensioneeruvaid) arste või kasutada gastro-leerivaid arste, kes veedab saarel nt 0,5-2 aastat. Reeglina on tervishoiusüsteemi erisuste sisetoomine väga ebamugav, vajalikud erisused oleks kergem sisse kirjutada PVS-i. Toimetulekutoetuste jaotumist (kulu on viimastel aastatel 4kordistunud) vaadates võib öelda, et täna tulevad väikesaared võrreldes Ida-Virumaa või Tallinnaga väga hästi toime. Noorte ettepanekutest meeldis mulle väga vanemate harimise mõte, Sots.min-s on ette valmistamisel laste ja perede arengukava, mille üks ptk tegeleb vanemaharidusega. Vanemaid on vaja laste kasvatamisel toetada/harida, et kindlustada lastele kvaliteetne elukeskkond.

Toimetulekust kõneldes on üks pool igasugused materiaalsed toetused, aga teine lähenemine võib olla ka kulutuste vähendamine ehk toimetulekutoetuse vajaduse põhjuste mahendamine. Kvaliteetne kättesaadav internet on üks selline võimalus, aga ka toimiv ja taskukohane parvlaevaihendus – maanteepikenduse põhimõtte rakendamine. Veetakistuse ületamiseks puuduv ressurss lõikab ära sotsiaalse suhtluse, takistab ligipääsu avalikele teenustele või muudab avaliku teenuse (nt II, III taseme arstiabi) saarte elanike jaoks tunduvalt kallimaks kui nt Tallinna elanikele. Sotsiaalabist nii palju, et pere ja kogukond peab olema toimetulev ning riigi roll on luua eeldused/võimalused toimetulekuks.

R.Kokovkin – millest tuleneb saarte väiksem toimetulekutoetuste kulu: kas see on absoluutarvult või suhtarvult väiksem nt kui Ida-Virumaal? Või on asi ka selles, et saarlane ei oota, mil toimetulekutoetuse vajadus temani jõuab, vaid kolib enne minema? Teine küsimus on, kas Eesti Väikesaarte Noorte Ühendus võiks olla üks huvigrupp, kes perepoliitika arengukava koostamisse oma ettepanekutega kaasatud võiks olla? Kas on olemas mingi kindlust sisendav konkreetne ettepanek arstiabi kättesaadavuse parandamiseks saartel, mis on üks põhjuseid, mis noortel siia kolimist takistab? (Isegi ei tahaks Manijal viimaseid päevi lapseootel olla.)

R.Rahuoja – kõige olulisem on saarte enda elanike visioon tervishoiuteenuste paketi osas, nn min ja lux variant. Kui rääkida kiirabikaatrist, siis siingi tuleb logistikat väga täpselt planeerida, et tasuvus kindlustada. Head lahendust mul pole, aga üks võimalus oleks piirivalve jt riigi töökohtade loomine ning selle kaudu püüda probleemi lahendada. Kuid kahjuks on meil tsentraliseerimine valdav ning esmalt kaovad töökohad saartelt. Kõik ettepanekud perepoliitika arengukavasse on teretulnud, vastutav täitja Liina Kanter, kelle kontaktis Sots.min-i lehelt kättesaadavad ja noored saavad oma ettepanekud edastada. Toimetulekutoetust saab saartel proportsionaalselt vähem elanikke kui mujal. Summa seotud eluasemekuludega, mis saartel väiksemad kui nt Tallinna kesklinnas. Aga see veel ei tähenda, et nad paremini hakkama saavad, tööpuudusega seotu on saartel terav probleem.

M.Soosaar – vahe maantee- ja meretranspordi vahel on see, et ei ole ühte transpordivahendit, mis tagaks veeületuse kõigil aastaegadel, ka kopteril pole võimalik paksu uduga tõusta või maanduda. Laevad üksi ei lahenda probleemi, vaja komplekti (lennuk, kopter, hõljuk jne). Laevade ehitamisel ka erinevad funktsionaalsed huvid, suvel veetakse tihti palju reisijaid, suuregabariidilisi esemeid harvalt aastaringi. Miks ei võiks neli saart omavahel kokku

leppida, et Liivi lähel kauba vedamiseks piisaks ühest/kahest praamist (mitte poleks vaja nelja). Lisaks on jääklassiga parvlaevade aastaringne ülalpidamine kallis, üle mõistuse kallis on ka reisijatevedu (edasi-tagasi Ruhnu 900 kr või 800 m Manijale 50 kr). On vaja mõelda ambitsioonikalt, kuidas saarlased isolatsioonist välja tuua ning neil omavahel suhelda oleks võimalik.

- A.Keskpaik – praegu võtab Eesti kiirendatud korras üle (tagasi) euroopalikku elulaadi, see tähendab mh ka linna ja maa vaheliste suhete ümberkorraldumist, maa ja linna piirid ähmastuvad füüsiliselt ja eluviisi vaatevinklist. Eesti linnade ja nende tagamaadega on seotud (töölkäimine) pea 90% Eesti elanikest; saarte elanikud jäävad nende 5-10% rahvastiku hulka, kes igapäevaselt linnaga ei suhtle – väikesaared on kõige äärmisem ääremaa. Riik kavandab oma avalikke teenuseid eeldusest, et enamik inimesi elab linnades või linna lähedal; sellest tulenevalt on väikesaared väga erilisel positsioonil. Et väikesaarte elanikud ei tunnetaks sotsiaalset ebaõiglust, on vaja ühiskondlikke eraldi kokkuleppeid avalike teenuste pakkumisel ja lisakulutustest ei pääse.
- Väikesaartel on leitud kohalikke lahendusi, aga v-o peaks me jõudma teatud standarditeni – milliste teenuste kättesaadavuse koha peal peab tagama riik, kombineeritud teenuste osutamine ja millised on puhtalt kogukondlikud teenused. See võiks olla meie arutelu teema, **milline on sotsiaalselt õiglane teenuste kättesaadavuse tase**. ESK võiks teha Väikesaarte komisjonile võimalikke toimivaid ettepanekuid järgmises lõikes: * töö ja toimetulekuvõimalused, * tööturumeetmete kättesaadavus, * arsti- ja sotsiaalabi kättesaadavus. VSK ülesandeks jääks tehnilise toimivuse analüüs ja rakendamisvõimaluste otsimine. Püüame igalt täna esindatud väikesaarelt saada arvamusi ülalnimetatud teemadel, et need fikseerida ja edasi toimetada.
- R.Lember (Abruka) – saare elanikkond on väike ja vana, vaja pidevat tervisekontrolli; kuid iga abrukalane kuulub erinevasse perearstinimistusse. Nii mitme perearsti saarele toimetamine võimatu, võiks olla sõlmitud leping (ov / mv poolt) ühega, et toimiks regulaarsed "arstireisid" saarele (mitte ühekordsed lahendused)?
Transpordiküsimus on ka meil lahendamata, nt pargas, mida kasutatakse loomade veoks ei kannata mingit kriitikat.
- A.Keskpaik – loomade transport seondub Leader programmiga, mis toetab kohapealsete nõuetekohaste tapmisvõimaluste loomist (nn kogukondlik tapapunkt, mille näite leiab Hiidlaste Koostöökogu lehelt). Tavaliselt tegemist koostööprojektidega ning elluviimist takistab, et pole eestvedajat/vastutuse võtjat, kes ütleks, et "mina teen selle asja ära".
- M.Soosaar – Tõstamaa arst on üks Eestimaa parimaid perearste, kes oli valmis tegema Manijale elektroonilise vastuvõtupunkti. Rahvas eelistab näost-näku suhtlemist, arst käib saarel kord kuus (eelregistreerimisega tegeleb kirjakandja). Arstiabist ei saa me aga rääkida kui ei ole transporti. Kuigi paljud transpordiprobleemid, nii saare peal kui mandril takerduvad kommunikatsiooniprobleemide taha; keegi ei tea, kuhu ja kellele helistada. Käsuliinid on tähtsad. Manijal on meil meditsiinilise keskharidusega inimene, kes ei tööta arstina. Neil võiks väikesaarel olla nt esmase diagnoosimise õigus, et välja kutsuda erakorraline abi.
- R.Rahuoja – väikesaarte koha pealt on mõttekas eraldi vaadata erakorralist abi ning esmatasandi arstiabi. Eesti riigil on olemas hädaolukordades tegutsemise kava, väikesaarte puhul peaks ehk situatsioonid (ekstreemsed olukorrad) ennetavalt läbi mängida, kas on ressursid ja inimesed olemas.
Eakate inimeste läbivaatamise koha pealt oskan tuua Hiiumaa haigla näite – Tallinna ja Haapsalu haiglast käib eriarst paar korda kuus vastuvõtul. Paar korda aastas vanurite läbivaatuse korraldamine ei ole keeruline, kuid ravikindlustuse eelarvest selleks ressursi leida on raske, pigem peaks "teine vastuvõtupunkt" olema regionaalpoliitiline meede – teemaga tuleb järjepidevalt tegeleda.
- R.Kokovkin – kes kuhu peab pöörduma, et saarele selline teine vastuvõtupunkt saada?
- R.Rahuoja – põhiline eestkõneleja ses küsimuses peaks olema ov, kel on oma tulubaas. Midagi

võiks lahendada ka läbi omavalitsuste tasandusfondi, perearsti täiendav kulu fondi valemisse.

Ingvar Saare (Kihnu) –vältimatu abi jõudmiseks saarele tuleb kokku leppida konkreetne koostöösüsteem, kus sõidab kohale kas veepolitsei- või piirivalvekaater kohe, kui tuleb väljakutse. Praegu sellist süsteemi pole ning Sotsiaalministeeriumist, tervishoiuosakonnast pole tulnud ka koordineerimise initsiatiivi, vähemalt viimased neli aastat.

Häirekeskusesse helistades (erakorralise haige üle mere viimiseks) on nende esimene valik parvlaeva lisareis, kuigi Pärnu piirkonnas on olemas nii veepolitsei (kaater) kui piirivalve (kaater, helikopter). Kiirabi ei ole kiirabi kui väljakutsest abi saamiseni kulub 3-4 tundi (reaalse elu näide). Kiirabi ise ütleb, et kopteri reageerimis- ja sõiduaeg (kuni 2 tundi) pole ka kiirabi ning teenust ei osuta. Eesti erinevates ametkondades on tehnikat piisavalt, kuid vajalikul hetkel on ministeeriumidevaheline ristkasutus võimatu.

Oma kogemustele toetudes võin ja olen valmis vastava koordinatsiooniskeemi valmis joonistama.

R.Rahuoja – teades Sots.min tervishoiuosakonna töö spetsiifikat, ei saa loota, et nemad ainuüksi erinevate ametkondade vahelise töö koordineerimise enda peale võtavad, sest neil on tunduvalt prioriteetsemaid probleeme. Koostöö nõuab ministri tasandil korraldust, poliitilist tellimust.

R.Kokovkin – mida saab ESK teha, et Sise- ja Sotsiaalminister koostööd korraldava kirja allkirjastaks? ESK vastavast pöördumisest pole siiani kasu olnud. Kas tuleb teha ministritele uus ja tungivam pöördumine ning mõjutada Riigikogu Saarte toetusgrupi liikmeid?

M.Soosaar – uue Pärnu maavanema ametisse astumisel kutsusin kokku erinevate ametkondade esindajad ja kahjuks tuli tõdeda, et koostöövalmidus puudub. Kuid päästeküsimus tuleb lahendada, see puudutab turvalisust kogu Eesti riigi vetes ja riigi usalduskrediiti.

I.Saare – transpordi(vahendi)küsimustele lisaks tuleb lahendada ka väljakutsete finantseerimine. Sotsiaalküsimustega oleme Kihnus suutnud üldjuhul hakkama saada, probleemiks on vanurite hooldus.

A.Keskpaik – kokku peavad olema lepitud standardkäitumise eeskirjad ametkondadele, see on ESK sõnum.

Urmas Pau, Riima Koch (Vormsi) – noored töid välja tööhõiveprobleemi. Võib öelda, et Vormsil valitseb tööjõupuudus lihtsa töö osas ning tööpuudus spetsialisti ametikohtadel. Kvalifitseeritumate töökohtade loomisel saab üht-teist ära teha vald, kuid oma roll on ka riigil. Tööturutoetustele kandideerimisel on Vormsi ettevõtjad olnud tagasihoidlikud ning toetusvõimalusi on vähe kasutatud. Tööturuteenused olid saarel kättesaadavad, kuid seoses korralduslike muutustega Läänemaa osakonnas Töötukassa inimene enam saarel ei käi ning kõik Vormsi saare töötud peavad ennast linnas registreerimas käima, mis on kulukas. Kogu infovahetus käib nüüd telefoni teel ja nõustamisteenuse kättesaadavus on oluliselt halvenenud.

Vältimatu abi peaks ka minu arvates jõudma võimalikult libedalt igasse riigi nurka, sellele aitaks kaasa selgete käsuliinide paikapanek nii, et häirekeskusel oleks õigus liikuma panna laeva, piirivalvekaatrit (ehk öelda, milline ressurss käiku tuleb) ning oleks olemas ka selge tasumise kord.

Elle Puurmann – riigi töökohtade kao näiteks on Vormsil keskkonnaameti töökohtade/funktsioonide (loodushoiutööd) üle andmine RMK alluvusse, jälle kaob kaks töökohta saarelt, samuti nõrgeneb tsentraliseeritud alluvuses töötavate inimeste side saarega.

R.Rahuoja – tööturuteenuste küsimuses võiks kindlasti saata järelepärimise Töötukassasse, miks olukord Vormsi ja ilmselt ka teiste saarte jaoks halvenes.

Üleriigilise kriisikomisjoni töö põhimõtete rakendamine väikesaarte jaoks nõuab ministeeriumide vahelist koostööd, mida on üüratult raske saavutada, kuigi teoorias tundub süsteemi toimimise võimalik skeem imelihtne.

A.Keskpaik – on olemas võimalused mõelda standardsete tööturuteenuste kõrvale välja mõni kohapeale paremini sobiv lahendus (kohalike töötute ümberõpe) ning taotleda töötutega seotud probleemide lahendamiseks projektitoetust sotsiaalfondist, mida väikesaared on seni väga tagasihoidlikult kasutanud (Kihnu on vist ainus olnud).

R.Koch – Läänemaa arenduskeskus on ka korraldanud sarnaseid töötutele tööturule tagasipöördumise koolitusi, kuid see pole kahjuks teema Vormsi puhul, kus pole kuskile tagasi pöörduda.

Manija noored – meie kõige suurem probleem on see, et ei ole noori. Tõstamaal koolis või ka lasteaias käimine ei oleks probleem, kuid peresid ei koli saarele seepärast, et pole töökohti. Ainus sissetulekuallikas on rannakalandus. Mis meelitaks noore sinna, maksuvaba piirkond vms ettevõtlust toetav meede?

Omavalitsus peaks jälgima, et maad müüdaks neile, kes saarel ka realselt elama asuvad, praegusel juhul läheb maa kui „tootmisvahend“ põliselanike kasutusest välja, otsustajatest saavad rentnikud.

M.Soosaar – olin ESK asutamise juures (reaktsioon Saare maavalitsuse juures tegutsenud väikesaarte osakonna kaotamisele), algusest peale oleme rääkinud kahest asjast: kogukonda kooshoidva saare üldkogu institutsiooni taastamisest ning maaküsimusest. Mõte oli see, et väikesaarte maid üldse ei erastata, vaid need jäävad kogukonna ühisomandisse. Esimene punkt on realiseeritud, teine punkt siiani õhus.

Nils Sjölund, Fred Söderberg (Pakri) – meil probleem, et kui saare peal midagi juhtub ja sa tahad abivajaja oma paadiga mandrile viia, siis ei ole Paldiskis randumiseks sobivat kohta. Lõunasadam liiga suur/moodne, Kurkse sadam erasadam. Saarel puudub tuletõrjetechnika, lihtne motopump. Kelle kompetentsi see mure kuulub, kas Paldiski linnavalituse või Harju maavalitsuse omasse?

Püsiasiustusega väikesaarte nimekirja kuulumata ei ole meil võimalik saada riigi toetust avalikele teenustele, Paldiski linn on väike ja väeti ning meid ses osas toetada ei suuda.

M.Soosaar – Pakri on veel see häda, et PVS-i muutmise eelnõu on menetlusse antud Pakri kandmiseks püsiasiustusega väikesaarte nimistusse, kuid on küllalt vastuseisjaid, kes ei ole huvitatud Pakrite, Naissaare ja Aegna sinna nimistusse liitmisest. Seadust muudetakse loodetavasti, vald asendatakse omavalitsusega.

Tahan ESKd väga paluda, et kiirendataks eelnõu menetlemist veel selle Riigikogu koosseisuga, sest uus koosseis peab otsust alustama ja Pakri, Naissaare elanikel on õigustatud ootus sellesse nimekirja lisatud saada.

Uile Kärk-Remes: 31.juulil on Vormsil Rootsi päev, kuhu oleme Siseministeriumist kutsunud esindajad seadusandlusest rääkima. Meie tahame ka enda poolt teha pöördumise, et Pakri, Naissaar saaks püsiasiustusega väikesaarte nimekirja. Eelkõige seepärast, et saaks lahendatud transpordiühendusega seotud probleemid, nii sadamad saarel kui vastassadamad mandril.

Teine küsimus on, kuidas kaasata oma maaomandi taastanud endisi püsielanikke (eestirootslasi) saare pikemaajalise arengu kavandamisse, ettevõtlusse. See rühm on pikemaajaliselt saarega seotud kui lihtne suvilaomanik. Ootame siin ESKga tihedamat koostööd.

A.Keskpaik võtab kokku ettepanekud, mida ESK juhatus (eestseisus) saaks VSKle edastada:

- **kiirendada valitsuse omavahelist kokkulepet vältimatu arstiabi korraldamise küsimuses, olgu see kokkulepe siis kahe ministeeriumi vaheline või kolmepoolne, kaasates ka regionaalministri;**
- **perioodilise perearstiabi teenuse korraldamine ühtse mudeli alusel kõigil saartel (kui tihti arst peaks kohal käima ning mismoodi kulud kaetakse);**
- **tööturuteenuste tutvustamine saartel nii, et Töötukassa inimene käib koha peal,**

mitte saare elanik ei pea nappe ressursse kõrvale pannes ametniku juurde konsultatsioonile sõitma;

- **tervikliku transpordilahenduse väljatöötamine seoses kavandatava parvlaeva-hankega** (aluste arv, suurus jms, kogukondade kaasamine hankesse, informeerimine);
- **töökindla traadita internetilevi kindlustamine väikesaartel;**
- **riigi töökohtade säilitamine (kao peatamine) saartel, PVS-i mõtte järgimine;**
- **koos väikesaarte nimekirja täiendamise ja suurendada riigieelarvelise täiendava toetuse mahtu.**

Konkreetsemate ettepanekuteni jõudmiseks edasi töötada järgmiste küsimustega:

- erinevates riigihangetes osalemise printsiibid, eelised kohalikele firmadele;
- täiendavad tingimused maaomandile väikesaartel.

Kaie Masing – Siseministeriumis on loodud töörühm, kes vaatab üle kogu PVS-i. Esialgse info kohaselt on tehtud mitmeid häid ettepanekuid (kuidas need realiseeruvad, ei oska mina öelda): viia PVS-i saarte loetelu välja, nii et nimekirja kinnitaks Riigikogu asemel Vabariigi Valitus, arvestades seejuures rohkem püsielanike arvuga; PVS-is peaks eraldi olema reguleeritud püsiasustusega saarvallad (Kihnu, Ruhnu, Vormsi, Muhu) ning püsiasustusega saared, kus elanikke tunduvalt vähem – ühe malliga kõiki saari mõõta ei saa. Arutlusel on olnud ka üldkogu institutsioon, sõltuvalt saare suurusest on üldkogul erinev roll ning selle otsustel erinev kaal.

S.Kiislerile pakutakse võimalus ümarlaud kokku võtta. Oluline on üldkogu otsuste monitoorimine, et järgmisel korral antaks ülevaade, millised arengud aasta jooksul on toimunud, soovitan asjade seisust järjekindlamat ülevaadet. Ja rääkimine aitab, kui ei räägi, siis ei juhtu kindlasti midagi. Ideede väljapakumisel peab olema järjekindel ning ametkondi tugevamalt survestama.

Arvi Prei – nii head elu kui väikesaartel praegu, pole enne kunagi olnud!